

LiBeRtE
yayınları



Yumuşak, Sadi, *Laboratuvar Günlükleri: "Bilimsel Sosyalizm"*
Deneyleri 1975-1990, Ankara: Liberte Yayınları, 1. Baskı,
Aralık 2023.

Laboratuvar Günlükleri

"Bilimsel Sosyalizm" Deneyleri 1975 - 1990

Sadi Yumuşak

LiBeRtE

Laboratuvar Günlükleri

"Bilimsel Sosyalizm" Deneyleri 1975-1990

Sadi Yumuşak

ISBN: 978-605-9823-76-0

Liberte Yayınları® | 258

1. Baskı: Aralık 2023

© 2023, Liberte Yayınları®

Tüm hakları saklıdır. Tamamı veya herhangi bir parçası, hiçbir şekilde fotokopiyle veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz ve dağıtılamaz. Yayınevimiz bunu yapanlar ve buna teşebbüs edenler hakkında kanunî takibat yaptırma hakkına sahiptir.

Yayın Editörü: **Özlem Çağlar Yılmaz**

Yayın Yönetmeni: **Emre Turku**

İç Tasarım: **Müşerref Merve Şahin**

Kapak Tasarımı: **Müşerref Merve Şahin**

Kapak Fotoğrafı: **Moskova Barış Caddesi (Prospekt Mira) üzerindeki İşçi ve Kolhoz Kadını Heykeli.**

Baskı: **Reprobir Matbaa**

Adres: 1514. Sokak, No: 23, 06378 İvedik OSB Yenimahalle / Ankara

Telefon: (312) 395 20 29 | Sertifika No: 47381

LiBeRtE
yayıncı grubu

Adres: GMK Bulvarı No: 108/16, 06570 Maltepe, Ankara

Telefon: (312) 230 87 03 | Faks: (312) 230 80 03

E-posta: info@liberte.com.tr | Web: www.liberte.com.tr | Sertifika No: 52155

Liberte Yayınları® Liberte Yayın Grubu'nun tescilli bir markasıdır.



Sadi Yumuşak

1958 yılında Muğla-Milas'ta doğdu. İlkokulu İzmir'de bitirdikten sonra 1969'da girdiği İzmir Maarif Kolejinde lise 2. sınıfta sosyalist faaliyetlere katılarak 1975'te devlet liselerindeki ilk Öğrenci Birliğinin kuruluşunda bulundu. 1976'da Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesine girdi. Yasa dışı Türkiye Komünist Partisinin (TKP) yasal gençlik örgütü İlerici Gençler Derneğinde (İGD) önce ortaöğrenim, eğitim ve basın-yayın alanlarında, 1978'den itibaren ise uluslararası ilişkiler alanında tam zamanlı olarak çalıştı. 1979'da uluslararası ilişkiler sorumluluğunu üstlendi. Küba'nın başkenti Havana'dan Kuzey Kore'nin başkenti Pyongyang'a sayısız uluslararası etkinliklerde Türkiye'yi temsil etti.

1980 darbesinin ardından askeri cunta rejimine karşı uluslararası dayanışmanın yükseltilmesi için yurt dışına çıktı. Batı ve Doğu Avrupa ülkelerindeki çeşitli etkinliklerde bulunduktan sonra yurda dönüşü TKP'ye karşı tutuklamaların başlaması nedeniyle iptal oldu. 1981-1989 yıllarında siyasi mülteci olarak Londra'da yaşadı.

TKP'nin Türkiye İşçi Partisi (TİP) ile birleşmesi sonucu Türkiye Birleşik Komünist Partisinin (TBKP) yasal olarak kurulması amacıyla iki partinin genel sekreterlerinin yurda dönmesinin ardından, 1989'da partinin yurt içi faaliyetlerine katılmak üzere Türkiye'ye döndü. Partinin on beş günlük *Adımlar* gazetesi yazı kurulunda yer alarak özellikle sosyalist hareketin "demokratik yenilenme" sürecinin güçlendirilmesine çalıştı. 1990'da bu yöndeki çabaların sonuç vermeyeceğine kanaat getirerek aktif siyasi yaşamı bırakıp çevirmenliğe başladı.

George Orwell'in deneme ve makalelerinden derleyip çevirdiği *Totalitarizm Üzerine* adlı kitap Liberte Yayınları tarafından 2021 yılında yayımlandı.

İÇİNDEKİLER

Kısaltmalar	IX
Önsöz	1
1975: Bir Kitap Okudum, Hayatım Değişti	7
İlk Öğrenci Birliği Kuruluyor	21
Tüm Liselerde Öğrenci Birliği Hedefi	35
Bir Köyden Kente Göç Hikayesi ve Hayaller ile Gerçekler	52
İzmir-Ankara-İstanbul Üçgeninde	62
1 Mayıs '77	74
İLD ve <i>Liseli Gençlik</i> Dergisi	98
İGD Kongresi ve Uluslararası İlişkiler	110
11. Dünya Gençlik Festivali (Havana)	124
Tırmanan Şiddet Olayları ve Sıkıyönetim	148
DDGF ve UÖB Merkezini Ziyaret	153
TKP'de Bölünme: Yürükoğlu Grubunun Ortaya Çıkışı.....	176
1980: 12 Eylül Darbesi ve Yurt Dışına Çıkış	205
Kuzey Kore Nire?.....	233
Londra'da Beş Parasız	241
Yürükoğlu Grubuyla Mücadele.....	262
Değişim Sancıları	287
Bulgaristan Türkleri ve TKP.....	301
Moskova'da Değişim Sorunu ve Macaristan - Doğu Almanya Farkı..	311
12. Dünya Gençlik Festivali (Moskova).....	318

Gorbaçov ve TKP'de <i>Glasnost</i>	326
Yürükoğlu Grubu Gündemimizden Düşüyor	329
Aşka Vakit Yok	339
Yenilenme Hız Kazanmaya Başlıyor	343
İGD-Genç Öncü İlişkileri ve UÖB Kongresi	358
Yurda Dönüş Süreci Başlıyor	374
Demokratik Yenilenme Politikası	387
Sonunda Türkiye'ye Dönüyorum	401
1989: Türkiye'ye Dönüş	409
<i>Adımlar</i> Gazetesi	416
Düvar Yıkılıyor, Sosyalist Sistem Çöküyor	423
Her Yerde Artan Demokratik Yenilenme İhtiyacı	436
Tünelin Ucunda Işık ve de Yol Ayrımı Görünüyor	441
Son Tutukluluk ve Bir Dönemin Sonu	446
"Silvî Hayata" Dönüş	460

Kısaltmalar

- AP : Adalet Partisi.
- DDGF : Dünya Demokratik Gençlik Federasyonu (*World Federation of Democratic Youth - WFDY*)
- DDKD : Devrimci Demokratik Kültür Derneđi (PPKK'nin gençlik örgütü).
Dev-Genç: Devrimci Gençlik Federasyonu.
- Dev-Lis : 1969 yılında Dev-Genç'in liseli gençlik örgütlenmesi olarak faaliyete başlamış 1974'te yeniden dernek olarak kurulmuştur.
- DHKD : Devrimci Halk Kültür Derneđi (TKSP'nin gençlik örgütü).
- DİSK : Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu.
- GSB : Genç Sosyalistler Birliği (TSİP'in ilk gençlik örgütü).
- İGD : İlerici Gençler Derneđi.
- İKD : İlerici Kadınlar Derneđi.
- İLD : İlerici Liseliler Derneđi.
- İYG : *İlerici Yurtsever Gençlik* gazetesi.
- MC : Milliyetçi Cephe hükümeti.
- MHP : Milliyetçi Hareket Partisi.
- MK : Merkez Komitesi.
- PB : Politbüro, Politik Büro.

- PPKK : Kürdistan Öncü İşçi Partisi.
- SBKP : Sovyetler Birliği Komünist Partisi.
- SGB : Sosyalist Gençlik Birliği (TSİP'in son gençlik örgütü).
- Sol Birlik : PPKK, TİP, TKEP, TKP, TKSP ve TSİP'in oluşturduğu güç birliği.
- SSCB : Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği.
- THKO : Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu.
- THKP-C : Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi.
- TİP : Türkiye İşçi Partisi.
- TKEP : Türkiye Komünist Emek Partisi.
- TKP : Türkiye Komünist Partisi.
- TKSP : Türkiye Kürdistanı Sosyalist Partisi.
- TÖB-DER: Tüm Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneđi.
- TSİP : Türkiye Sosyalist İşçi Partisi.
- UÖB : Uluslararası Öğrenciler Birliği (*International Union of Students - IUS*).

Önsöz

BEN GEÇTİĞİMİZ UZUN YÜZYILIN HEM TÜRKİYE, HEM DE dünya çapında çok olaylı geçen son çeyreğinde sosyalizm mücadelesine ‘profesyonel devrimci’ olarak katılan fakat karar alma süreçlerinin merkezinde bulunmayıp hareketin kararlarına ve bu kararların insanlara etkisine tanıklık eden gençlerden biriydim. Son yıllarda tarihçilerin çalışmalarına ve siyasilerin anılarına konu olan, muhasebesi yapılmaya çalışılan siyasi hareketlerin uygulayıcılarından fakat karar merkezlerinde bulunmaması nedeniyle tarih yazımının dışında kalmış "neferlerden" biri.

İnsan hafızası tuhaf; burada nelerin kalıp nelerin yok olduğu, nelerin küçültüldüğü ya da büyütüldüğü, nelerin değiştirildiği, tüm bunların neden ve nasıl olduğu insanın kendinden bile saklanan bir sır adeta. Ünlü atasözü "hafıza-i beşer nisyan ile malûldür" (insan hafızası unutma kusurludur) diyor. Nitekim, anılarımı yazmaya kalkışmadan çok önce, çeşitli sohbetler sırasında —yeri geldiğinde anlatacağım üzere— bizzat kendimde böylesi hayret verici hafıza yanılmaları gördüğümünden, bunun için çok daha fazla zaman ve emek harcamayı göze alarak olayları ola-

bildiğince eksiksiz ve yanlışsız hatırlayıp hatırlamadığımı, önem derecesine göre ve mümkün olduğu ölçüde, birkaç kaynaktan kontrol etmeye özen gösterdim. Sonuçta kişisel tanıklıklarımı olabildiğince objektif, olabildiğince hakkaniyetli bir şekilde anlatmakta ne kadar başarılı olduğumu ben de merak ediyorum.

Bu anılarda bahsi geçen —1970’li yılların ortalarından 1990’ların başlarına dek Türkiye’de yaşanan— dönem bazen "düşük yoğunluklu iç savaş" benzetmesi yapılacak denli kanlı boyutlara varan siyasi çatışmalarla doluydu. Anılarımı yazarken, bu dönemde yaşanan siyasi gelişmelerin şu ya da bu kimsenin veya kimselerin görmek ve/ya da göstermek istediği gibi değil, gerçekten olduğu gibi görülebilmesine karınca karınca katkıda bulunmak istedim. Bu amaçla yola çıkmış olsam da farkındayım ki hem olabildiğince objektif, hem de olabildiğince hakkaniyetli bir dökümün ve muhasebenin yapılması ve tüm bu tecrübelerden gereken derslerin çıkarılması için elbette tek bir kaynağın kişisel tanıklık ve deneyimleri oldukça sınırlı olacaktır. Ben ağırlıkla Türkiye’deki sosyalist hareket ve özellikle Türkiye Komünist Partisinden bahsederek gerek sosyalizm/Marksizm gibi ideolojilerin uygulamalı gerçekliğine gerekse TKP’nin dahil olduğu dünya komünist hareketinin ve enternasyonalizmin o dönemde yaşanan sorunlarının pratikteki yansımalarına farklı bir açıdan ışık tutmaya çalıştım.

Yaşanan olayları olabildiğince objektif bir şekilde aktarmak için elimden geleni yaptım. Aynı zamanda, yaşananların zihnimdeki yansımalarına, değerlendirmelerine yer verirken, yıllar içerisinde düşüncelerimin nasıl değiştiğini de olduğu gibi ve etraflı bir şekilde aktarmaya çalıştım. Fakat bu süreçte geçmişteki yanlışlardan, hatalardan ders çıkarılmasına odaklandığımdan, burada aktardığım anılarımda o dönemde yaşadığım, tanık olduğum çeşitli olumlu şeylerden çok, olumsuzluklar ağır basmış olabilir.

Çünkü benim burada asıl yapmak istediğim, ayın karanlık yüzüne ışık tutmak. Olumlu tarafların edebiyatı bol bol yapıldı ve hâlâ da yapılıyor zaten. Söz konusu edebiyat ise, elbette bazı gerçekler de içermekle ve bazı gerçeklerden hareket etmekle birlikte, gerçekliğin sadece bir tarafını alıp diğer tarafını hasıraltı etmek ve olumlu yanları işlerken aşırı dozda mübalağa sanatı kullanmak suretiyle adeta bir mitoloji üretiyor.

Bunun en bariz, sembolik bir örneği olarak Che mitolojisi gösterilebilir. Bu örnekte ayın aydınlık yüzüne bakıldığında "*Yankee emperyalizminin işbirlikçi diktatörlük rejimleri altında inim inim inleterek sömürdüğü Latin Amerika halklarının kurtuluş mücadelesine kendini adanmış bir kişi*", ayın karanlık yüzüne bakıldığında ise, "*Küba halkını kurtaracağım derken hak-hukuk tanımaz, acımasız ve zalim bir eli kanlı katile dönüşen ve ardından ülke ekonomisinin başına geçerek halkı sefaletten kurtarmak yerine sefaleti arttırıp kalıcılaştırdıktan sonra Latin Amerika dağlarında yeni maceraların peşine düşen, sorumsuz bir maceraperest*" görülebilir. Gerçeğin tamamını görebilmek için ise, bu iki yansımayı yan yana koyup Che'nin hayatını ve onun değdiği tüm insanların ve kurumların tarihini enine boyuna irdelemek gerekir.

Bu anıları yazarken aklımdaki bir soru da şuydu: Kimlerin anılarından tarihsel bir bakış açısı elde edebiliriz? Bu konuda belli başlı kişileri (tarihçi, akademisyen, muhabir) konunun uzmanı, onların anlattıklarını gerçeklik olarak kabul edip bununla yetinmek, işin kolayına kaçmak olur. Ayrıca, eğer bu uzmanlara yeterli kaynak sağlayamazsak tarihimiz de hafızamız kadar gedikli ve kusurlu, tarihten çıkarımlarımız da sadece bozuk bir pusula kadar geçerli ve yararlı olabilir. Bu nedenle, tarihe farklı şekillerde tanıklık etmiş çeşitli kişilerin katkılarına ihtiyaç olduğu açık.

Elbette bir döneme tanıklık etmiş, hele söz konusu olaylarda aktif yer almış kişilerin yorum ve değerlendirmelerinin farklı olması doğaldır. Fakat bu farklılıkların nedenlerini de mercek altına almakta yarar var. Çeşitli etkenler arasında, tarih yazımında farklı kişilerin farklı çıkarları da devreye girer. Bazılarının çıkarları tarihin belirli bir şekilde anlatılmasından yana olur. Bazıları içinse böyle bir çıkar ilişkisi yoktur. Gerçeklikler ve olgulardan bazılarının hasıraltı edilmesi, bazılarının gerçekte olduğundan farklı anlatılması tarih yazımında ciddi bir sorun oluştururken, bu sorunun çoğunlukla dönemin önde gelen figürlerinin anlatıları ile sınırlı kalındığında ve o ölçüde ortaya çıktığını görürüz. Benim anılarımda yer alan kimi olumsuzluklar için zamanın karar alma süreçlerinin merkezinde yer alan kimselerden o şartlarda başka türlüünün mümkün olmadığı şeklinde itirazlar gelebilir ve elbette yapılacak değerlendirmelerde bunun ne ölçüde doğru olup olmadığını da dikkate alınması gerekir. Fakat söz konusu kararların ve tercihlerin sahadaki uygulayıcılara, insanlara yansımaları da işte bunlardır.

Gerçek, insanı (ve toplumu) özgürleştirir. Acısıyla, tatlısıyla. Fakat insanların tatlı gerçekleri (geçmişe dair hoş anıları) kutlayıp acı gerçekler (geçmişe dair nahoş anılar) söz konusu olduğunda çoğu kez unutmayı, susmayı, örtbas etmeyi, hatta inkarı tercih ettikleri sık görülen bir durumdur. Kişinin sosyal çevre baskılarına, ayakta kalma içgüdüsüne vb. yenik düşerek zor bir yüzleşme sürecinden kaçınması da doğal sayılabilir. Hayatımın hemen tüm gençlik yıllarını kapsayan döneme baktığımda ben acı gerçeklerin tatlı anılardan kat kat daha ağır bastığını görüyorum. Fakat kendi hesabıma nahoş gerçeklerden kaçmak yerine bunlarla yüzleşmeyi ve hesaplaşmayı tercih ettim ve ediyorum.

Sonuç olarak, laboratuvar raporunda negatif test sonuçları ağır bassa da, yapılması gereken, laboratuvar raporunu buruştur-

rup pe atmak, hasıraltı etmek değil, bunun gereğini yapmaktır. Gerekli dersleri çıkarmak, gerekli adımları atmak, gerekli değişimden kaçmamaktır. Kendi payıma bunu 1980'lerin ortalarında başlayan bir "demokratik yenilenme" yolunda kararlılıkla ilerleyerek yaptığımı ve yapmaya devam ettiğimi düşünüyorum. 1975-1990 yıllarını kapsayan dönemin deneyimlerini, tanıklıklarını ve bu süreçte yaşadığım zihinsel yolculuğu yansıtan bu "*Laboratuvar Günlükleri*" ile toplumsal hafızaya ve bu konulardaki çalışmalara karınca karınca bir katkıda bulunmayı umuyorum ...